

N:o 9.

Ank. till Riksd. kansli den 14 maj 1904, kl. 7,30 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckta motioner om ändrad lydelse af §§ 37 och 75 riksdagsordningen.

Uti en från Andra Kammaren till konstitutionsutskottet hänvisad motion, n:o 14, har herr *G. Lindgren* i Islingby hemställt, att Riksdagen måtte såsom hvilande för vidare behandling i grundlagsenlig ordning antaga följande förslag till ändrad lydelse af § 75 riksdagsordningen:

Riksdagsordningen.

§ 75.

1. Vid val iakttages, att namnsedlarna, så framt de skola blifva gällande, böra vara enkla, slutna, hoprullade, omärkta och fria såväl från tvetydighet i anseende till personernas namn som från oriktighet i anseende till deras antal. Mellan personer, som vid val undfått lika antal röster, skiljes genom lottning, när så erfordras.

2. Vid val, som enligt 37 och 50 §§ af kammare förrättas, skall, därest minst en tiondel af kammarens ledamöter senast vid det sammanträde, då tid för valet utsättes, därom gör framställning, förfaras på följande sätt. De vid valet afgifna namnsedlarnas antal delas med antalet af dem, som skola väljas, och den sålunda erhållna valkvoten, vid uppkommande bråk bestämd till närmast högre hela tal, lägges till grund för bestämmandet af hvilka skola anses valda. Sedan namn-

sedlarna öppnats och till sin giltighet granskats, fördelas de i flockar, så att till hvarje flock läggas de sedlar, å hvilka samma namn förekomma i samma ordning. Vid uppräknandet tagas till en början endast de flockar i beräkning, som innehålla minst lika stort antal namnsedlar, som valkvoten angifver, de talrikare flockarna först, de fåtaligare därefter. Inom hvar och en af dessa flockar förklaras personer valde i den ordning, de å namnsedlarna finnas upptagna, och till det antal, som angifves genom det hela tal, hvilket framkommer, då namnsedlarnas antal inom flocken delas med valkvoten. Namn å den, som redan i en föregående flock förklarats vald, förbigås, om det ånyo förekommer i en följande, och i stället räknas det å namnsedeln närmast därefter uppförda namnet. Har det antal, som skall väljas, icke på sådant sätt uppnåtts, fylles antalet af den eller dem, som vid sammanräkning af återstående namn å samtliga afgifna namnsedlar befinnas hafva erhållit de flesta rösterna; i händelse af lika röstetal skilje lotten. Vid användande af detta valsätt äger en namnsedel giltighet, äfven om den innehåller färre namn än antalet af dem, som skola väljas.

3. Mellan de valde bestämmes ordningen, därest de förut tillhört ifrågavarande utskott eller nämnd, efter det antal riksdagar, de inom samma varit ledamöter eller suppleanter, men eljest, eller i händelse detta antal är lika, medelst lottning.

Till stöd för sin hemställan har motionären anført följande:

»För att i vissa fall tillämpa det proportionella valsystemet, hafva åtskilliga gånger motioner blifvit väckta och varit föremål för Riksdagens behandling.

Redan vid 1867 års riksdag väcktes motion (n:o 2) af en af Andra Kammarens ledamöter, herr S. G. von Troil, i hvilken han föreslog användande af det proportionella valsättet vid valen till konstitutions-, stats- och bevillningsutskotten.

I motiveringen till detta förslag anfördes, att han ansåg dessa utskott för de viktigaste, och för att undvika erfarenheterna från ständsriksdagarna, där utskotten ofta tillsattes så, att stånd stannade mot stånd, önskade han proportionella val, som rättvisare fördelade platserna.

Förslaget fick dock förfalla, bland annat af det skäl, att det ansågs, att en sådan bestämmelse borde få en mera utsträckt tillämpning än den af motionären föreslagna.

Fråga om proportionella val vid tillsättandet af Riksdagens utskott förekom åter vid 1878 års riksdag, då en af Andra Kammarens

ledamöter, herr H. L. Rydin, i motion (n:o 157) föreslog ett sådant valsätt.

Som skäl därför anfördes, att utskottsvalen ensidigt afgjordes till förmån för härskande majoriteter till men för frågornas allsidiga utredning.

Detta förslag tillvann sig icke heller Riksdagens bifall.

I Kungl. Maj:ts proposition vid 1896 års riksdag, angående ändring af bestämmelserna för valrätten till Andra Kammaren, förekom åter frågan om införande af proportionell valmetod, som skulle tillämpas i de större städerna.

Men då hela rösträttsförslaget afslogs, förföll naturligtvis äfven frågan om införandet af det omförmälda valsystemet.

Vid sistnämnda riksdag förekom åter förslag om proportionell valmetod vid tillsättandet af Riksdagens utskott.

Detta förslag framfördes då (motion n:o 113) af ledamoten af Andra Kammaren herr S. Palme.

Vid 1897 års riksdag väcktes ånyo motion (n:o 147) i samma syfte af herr J. Nydal, som ville införa en valmetod, som utgjorde en modifikation af den danska.

Dessa förslag lyckades icke heller tillvinna sig Riksdagens bifall.

Vidare väcktes motioner (n:o 163) vid 1899 och (n:o 125) vid 1901 års riksdagar af herr Hj. Branting, som afsåg att införa proportionell valmetod vid valen till stadsfullmäktige.

Vid 1902 års riksdag väcktes ånyo motion (n:o 139) i sistnämnda syfte af herr H. Hedlund, och vid 1903 års riksdag förnyade såväl han som herr Branting sina förut i ämnet väckta motioner, hvilka dock ännu icke tillvunnit sig Riksdagens bifall.

Ledamoten af Andra Kammaren herr Ernst Carlson har i motion (n:o 174) vid 1902 års riksdag äfven föreslagit, att Riksdagens utskott och öfriga delegationer må kunna väljas medelst proportionellt valsysteem, då minst en tiondel af kammarens ledamöter sådant begärde.

Slutligen antyddes vid 1902 års riksdag, i fråga om ändrade bestämmelser för valrätten till Andra Kammaren, att proportionell valmetod möjligen skulle kunna användas vid dessa val.

Ehuru det proportionella valsysteem i tillämpning ännu är främmande i vårt land, kan man dock, om man följer utvecklingen af de anförda, i ämnet väckta motionerna, finna, att det proportionella valsysteem så småningom tillvunnit sig allt större och större sympatier.

Särskild uppmärksamhet torde få fästas vid Riksdagens behandling af den af herr Ernst Carlson ofvan angifna motionen.

Med knapp majoritet hemställde visserligen konstitutionsutskottet, att herr Carlsons motion icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd, men vid behandlingen af utskottets utlåtande i Andra Kammaren afslogs detsamma och antogs en af friherre Barnekow m. fl. vid betänkandet fogad reservation, som, med någon modifikation, i hufvudsak innehöll hvad motionären föreslagit.

Första Kammaren biföll utskottets hemställan, men med endast 49 röster mot 31, som afgåfvos för den omförmälda reservationen.

Af det anförda torde alltså klart framgå, att Andra Kammaren afgjort uttalat sig för antagande af proportionell valmetod vid valen till Riksdagens utskott. Frågan föll dock på grund af Första Kammarens anförda afslag.

För min del synes frågan om införande af proportionell valmetod vid tillsättandet af Riksdagens utskott ännu en gång böra ägnas synnerlig uppmärksamhet.

Visserligen uttalade konstitutionsutskottet i sitt vid 1902 års riksdag omförmälda betänkande, »att det icke kunde med fog påstås, att under senare åren majoritetsförtryck vid utskottsval gjort sig gällande», men om ock detta för närvarande icke kan påstås, har man väl i alla fall inga garantier för, att det i fortsättning så kommer att blifva.

Den tid är nog icke heller så synnerligt långt aflägsen, då mycket starkt majoritetsförtryck inom Riksdagen i detta afseende gjorde sig gällande.

Då genom antagandet af ett proportionellt valsätt i angifna afseende man icke allenast förebyggde maktmissbruk, utan ock därjämte beredde den största möjliga rättvisa åt såväl majoritets- som minoritetspartierna, synes det mig såsom alldeles klart, att det vore klokt, om Riksdagen nu antog ett sådant förslag att tillämpas vid val af ledamöter till Riksdagens utskott och de i 50 § riksdagsordningen omförmälda deputerade.

Som Första Kammaren vid 1902 års riksdag afslog det då föreliggande förslaget, torde med skäl få antagas, att ett proportionellt valsätt inom denna kammare anses mindre behöfligt, och synes därför lämpligast, att det proportionella valsättet icke tillämpades såsom obligatoriskt, utan fakultativt eller när ett visst antal ledamöter af kammaren det begärde.

I så fall stode det ju båda kamrarna fritt att använda hvilket valsätt de önskade, och under sådant förhållande förefaller det mig,

som att det icke det minsta angick den ena kammaren, hur den andra behagade välja sina utskottsledamöter.

Då på senare tider flera proportionella valsystem kommit till vår kännedom, hade det varit önskligt, om en utredning om, hvilket system som vore mest lämpligt för ifrågavarande val hade kunnat åstadkommas, men då Andra Kammaren för sin del godkänt det i friherre Barnekows m. fl. reservation framlagda, torde det vara lämpligast att vidhålla detta förslag.

Beträffande bestämmelse om, då proportionella val böra företagas, synes det mig, att sådant bör förrättas, då minst en tiondel af kammarens ledamöter det begär.

Om, såsom i friherre Barnekows m. fl. omförmälda reservation föreslagits, ett sådant val skall förrättas, då minst en femtedel af kammarens ledamöter därom gör framställning, skulle i Andra Kammaren fordras minst 46 medlemmar, som enades om en sådan begäran.

Enligt § 37 riksdagsordningen är ledamöternas antal, som från hvardera kammaren skola väljas, 12, 10 och 8.

Om vid dessa val i Andra Kammaren deltog 221 ledamöter, skulle, enligt det angifna förslaget, medelvalkvoten i det närmaste utgöra 23, eller, om också icke de i valet deltagande ledamöternas antal vore den angifna siffran, skulle, åtminstone under vanliga förhållanden, medelvalkvoten ändå utgöra bra nära en tiondel af antalet af kammarens ledamöter.

Proportionsvis ställer sig förhållandet på samma sätt i Första Kammaren.

Då alltså ett parti eller en meningsgrupp, som utgör minst en tiondel af kammarens ledamöter, kan, genom det proportionella val-sättet, invälja en ledamot, synes det mig såsom det naturligaste att bestämma, att detta valsystem skall tillämpas, då minst en tiondel af kammarens ledamöter därom framställer begäran.»

Härjämte har i en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 274, hvilken jämväl blifvit till utskottet öfverlämnad, herr *Johan Ericsson* i Vallsta, enär enligt hans uppfattning användandet inom Riksdagens kamrar af ett proportionellt valsätt vid utskottsval icke borde göras fakultativt, utan obligatoriskt, föreslagit, att Riksdagen måtte såsom hvilande för vidare behandling i grundlagsenlig ordning antaga följande förslag till ändrad lydelse i § 37, mom. 1, och § 75 riksdagsordningen:

Riksdagsordningen.

§ 37.

1. Å hvarje lagtima Riksdag skola, inom sex dagar efter dess öppnande, tillsättas: ett konstitutionsutskott, ett statsutskott, ett bevillningsutskott, ett bankoutskott samt ett lagutskott. Dessa Riksdagens ständiga utskott skola bestå: konstitutionsutskottet af tjugu, statsutskottet af tjugufyra, bevillningsutskottet af tjugu, bankoutskottet af sexton och lagutskottet af sexton ledamöter, hvilka hvardera kammaren till halfva antalet inom sig väljer; ankommande på kamrarnas sammanstående beslut att, när sådant finnes vara af nöden, tillsätta särskildt utskott för upptagande af fråga, som tillhör ständigt utskotts behandling, så ock att, därest utskott anmäler behof af förstärkning i ledamöternas antal, sådant bevilja.

§ 75.

1. Vid val iakttages, att namnsedlarne, så framt de skola blifva gällande, böra vara enkla, slutna, hoprullade, omärkta och fria från såväl tvetydighet i anseende till personernas namn som från oriktighet i anseende till deras antal. Mellan personer, som vid val undfått lika antal röster, skiljes genom lottning, när så erfordras.

2. Vid val, som enligt 37 och 50 §§ af kammare förrättas, skall förfaras på följande sätt. De vid valet afgifna namnsedlarnes antal delas med antalet af dem, som skola väljas, och den sålunda erhållna valkvoten, vid uppkommande bråk bestämd till närmast högre hela tal, lägges till grund för bestämmandet af hvilka skola anses valda. Sedan namnsedlarne öppnats och till sin giltighet granskats, fördelas de i flockar, så att till hvarje flock läggas de sedlar, å hvilka samma namn förekomma i samma ordning. Vid uppräknandet tagas till en början endast de flockar i beräkning, som innehålla minst lika stort antal namnsedlar, som valkvoten angifver, de talrikare flockarne först, de fåtaligare därefter. Inom hvar och en af dessa flockar förklaras personer valde i den ordning, de å namnsedlarna finnas upptagna, och till det antal, som angifves genom det hela tal, hvilket framkommer, då namnsedlarnas antal inom flokken delas med valkvoten. Namn å den, som

redan i en föregående flock förklarats vald, förbigås, om det ånyo förekommer i en följande, och i stället räknas det å namnsedeln närmast därefter uppförda namnet. Har det antal, som skall väljas, icke på sådant sätt uppnåtts, fylles antalet af den eller dem, som vid sammanräkningen af återstående namn å samtliga afgifna namnsedlar befinnas hafva erhållit de flesta rösterna; i händelse af lika röstetal skilje lotten. Vid användande af detta valsätt äger en namnsedel giltighet, äfven om den innehåller färre namn än antalet af dem, som skola väljas.

3. Mellan de valde bestämmes ordningen, därest de förut tillhört ifrågavarande utskott eller nämnd, efter det antal riksdagar de inom samma varit ledamöter eller suppleanter, men eljest, eller i händelse detta antal är lika, medelst lottning.

I sitt vid 1902 års riksdag afgifna utlåtande i förevarande fråga anförde konstitutionsutskottet hufvudsakligen följande:

»I fråga om val af ledamöter till Riksdagens utskott finner utskottet väl rättvisa och billighet tala för, att de olika meningsgrupperna inom kamrarne öfver hufvud blifva i förhållande till sin numerära styrka inom utskotten företrädda. Utskottet förbiser icke heller, att genom olika politiska åskådningars representerande i utskotten den åt utskotten uppdragna förberedande handläggning och utredning af riksdagsärendena kan vinna i allsidighet och fullständighet. Men utskottet anser fortfarande de skäl, som utskottet tillförene anført emot det proportionella valsystemets användande vid här ifrågavarande val, vara af afgörande betydelse. Därtill kommer den med det proportionella valsättets användande alltid förenade olägenhet af en afsevärd tidsutdräkt, hvilken olägenhet särskildt med hänsyn till det allt mer omfattande arbete, som Riksdagen numera har sig förelagdt, måste blifva kännbar. I alla händelser kan utskottet icke finna, att något behof af ifrågavarande valmetod vid nu omhandlade val för närvarande hos oss föreligger. Den omständigheten, att ledamöterna i Riksdagens ständiga och särskilda utskott utses till lika stort antal från båda kamrarne, synes nämligen utskottet, då man tager i betraktande de nuvarande grunderna för de båda kamrarnes sammansättning, utgöra en borgen för, att olika partimeningar åtminstone i regel skola komma att inom dessa Riksdagens viktigaste utskott blifva företrädda. Dessutom kan enligt utskottets förmenande icke med fog påstås, att under de senare åren något majoritetsförtryck vid utskottsval inom Riksdagen gjort sig gällande, utan torde benägenhet från majoritetspartiers sida i allmänhet visats att tillmötesgå andra partiers billiga anspråk på

att i sin mån blifva representerade i vederbörande utskott. Utskottet kan icke heller underlåta att uttala farhåga för att, därest en proportionell valmetod vid utskottsval blefve tillämpad, partimotsättningarna inom Riksdagen och utskotten lätt skulle komma att blifva skarpare än hittills varit fallet, hvarigenom utskottens arbete skulle försvåras samt ändamålet med metodens användande i väsentlig mån blefve förfeladt.»

Konstitutionsutskottet vid innevarande års riksdag har icke funnit anledning att frångå den uppfattning i föreliggande fråga, som utskottet sålunda vid 1902 års riksdag äfvensom vid föregående riksmöten uttalat och som Riksdagen jämväl alltid genom sitt beslut visat sig godkänna.

På grund häraf får utskottet hemställa:

1:o) att herr Lindgrens motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda;

2:o) att icke heller herr Ericssons motion må föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Stockholm den 13 maj 1904.

På utskottets vägnar:

HUGO BLOMBERG.

Reservation

af herrar friherre *Barnekow, Bergström, af Callerholm, Johnsson, Nydal, Andersson* i Öhrstorp, *Jansson, Broström, Trolle* och *von Schéele*, hvilka ansett, att konstitutionsutskottets utlåtande bort vara af följande lydelse:

»I fråga om val af ledamöter till Riksdagens utskott finner utskottet rättvisa och billighet tala för, att de olika meningsgrupperna inom kamrarne blifva i förhållande till sin numerära styrka inom utskotten företrädda. Då härtill kommer, att genom olika politiska åskådningars representerande i utskotten den åt utskotten uppdragna förberedande handläggning och utredning af riksdagsärendena måste vinna i allsidighet och fullständighet, har utskottet ansett alla skäl tala för det propor-

tionella valsättets användande vid kamrarnes val af utskott. Vid en tidpunkt, då Riksdagen har att öfverlägga om genomgripande grundlagsändringsförslag, som åsyfta införande af proportionellt valsätt vid val till den ena af Riksdagens kamrar, finner utskottet det särskildt vara anmärkningsvärdt, om anhängare af dessa förslag samtidigt skulle mot-sätta sig det proportionella valsättets tillämpning med afseende å utskottsvalen.

De vid årets riksdag föreliggande motionerna i detta ämne skilja sig från hvarandra så till vida, som den ena motionären, herr G. Lindgren i Islingby, uttalat sig för att användandet inom Riksdagens kamrar af proportionellt valsätt vid utskottsval skulle göras fakultativt, medan den andre motionären, herr Johan Ericsson i Vallsta, föreslagit ett obligatoriskt stadgande om dylikt valsätt. Då en blott fakultativ användning af denna valmetod enligt utskottets uppfattning skulle kunna leda till betänkliga konsekvenser, såsom t. ex. att i för båda kamrarne gemensamma utskott den ena kammaren insatte representanter med tillämpande af proportionsval och den andre med tillämpande af majoritetsval, har utskottet ansett sig böra tillstyrka det sistnämnda förslaget.

Utskottet får sålunda hemställa,

att Riksdagen måtte såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse af § 37: 1 och § 75 riksdagsordningen:

Riksdagsordningen.

(Nuvarande lydelse:)

§ 37.

1. Å hvarje lagtima riksdag skola, inom sex dagar efter dess öppnande, tillsättas: ett Konstitutionsutskott, ett Statsutskott, ett Bevillningsutskott, ett Bankoutskott samt ett Lagutskott. Dessa Riksdagens ständiga utskott skola bestå: Konstitutionsutskottet af tjugo, Statsutskottet af tjugofyra, Bevillningsutskottet af tjugo, Bankoutskottet af sexton och Lagutskottet af sexton ledamöter, hvilka hvardera Kammaren till halfva antalet inom sig väljer *antingen omedelbart eller, om Kammaren så beslutar, genom elektor*er;

(Föreslagen lydelse:)

§ 37.

1. Å hvarje lagtima riksdag skola, inom sex dagar efter dess öppnande, tillsättas: ett konstitutionsutskott, ett statsutskott, ett bevillningsutskott, ett bankoutskott samt ett lagutskott. Dessa Riksdagens ständiga utskott skola bestå: konstitutionsutskottet af tjugo, statsutskottet af tjugofyra, bevillningsutskottet af tjugo, bankoutskottet af sexton och lagutskottet af sexton ledamöter, hvilka hvardera kammaren till halfva antalet inom sig väljer; ankommande på kamrarnas sammanstämmande beslut att, när sådant

(Nuvarande lydelse:)

ankommande på Kamrarnas sammanstående beslut att, när sådant finnes vara af nöden, tillsätta särskildt utskott för upptagande af fråga, som tillhör ständigt utskotts behandling, så ock att, därest utskott anmäler behof af förstärkning i ledamöternas antal, sådant bevilja.

§ 75.

Vid alla val iakttages, att namnsedlarne, så framt de skola blifva gällande, böra vara enkla, slutna, hoprullade, o-märkta och fria så väl från all tvetydighet i anseende till personernas namn, som från oriktighet i anseende till deras antal. Mellan personer, som vid val undfått lika antal röster, skiljes genom lottning, när så erfordras.

(Föreslagen lydelse:)

finnes vara af nöden, tillsätta särskildt utskott för upptagande af fråga, som tillhör ständigt utskotts behandling, så ock att, därest utskott anmäler behof af förstärkning i ledamöternas antal, sådant bevilja.

§ 75.

1. Vid alla val iakttages, att namnsedlarne, så framt de skola blifva gällande, böra vara enkla, slutna, hoprullade, o-märkta och fria så väl från all tvetydighet i anseende till personernas namn, som från oriktighet i anseende till deras antal. Mellan personer, som vid val undfått lika antal röster, skiljes genom lottning, när så erfordras.

2. Vid val, som enligt 37 och 50 §§ af kammare förrättas, skall förfaras på följande sätt. De vid valet afgifna namnsedlarnes antal delas med antalet af dem, som skola väljas, och den sålunda erhållna valkvoten, vid uppkommande bråk bestämd till närmast högre hela tal, lägges till grund för bestämmandet af hvilka skola anses valda. Sedan namnsedlarne öppnats och till sin giltighet granskats, fördelas de i flockar, så att till hvarje flock läggas de sedlar, å hvilka samma namn förekomma i samma ordning. Vid uppräknandet tagas till en början endast de flockar i beräkning, som innehålla minst lika stort antal namnsedlar, som valkvoten angifver, de talrikare flockarne först, de fåtaligare därefter. Inom hvar och en af dessa flockar förklaras personer valde i den ordning, de å namnsedlarna finnas upptagna, och till det antal, som angifves genom det hela tal, hvilket framkommer, då namnsedlarnas antal inom flocken delas med valkvoten. Namn å den, som redan i en föregå-

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

ende flock förklarats vald, förbigås, om det änyo förekommer i en följande, och i stället räknas det å namnsedeln närmast därefter uppförda namnet. Har det antal, som skall väljas, icke på sådant sätt uppnåtts, fylles antalet af den eller dem, som vid sammanräkningen af återstående namn å samtliga afgifna namnsedlar befinnas hafva erhållit de flesta rösterna; i händelse af lika röstetal skilje lotten. Vid användande af detta valsätt äger en namnsedel giltighet, äfven om den innehåller färre namn än antalet af dem, som skola väljas.

3. Mellan de valde bestämmes ordningen, därest de förut tillhört ifrågasvarande utskott eller nämnd, efter det antal riksdagar de inom samma varit ledamöter eller suppleanter, men eljest, eller i händelse detta antal är lika, medelst lottnings.»

Herrar *Moberg, Berg, Gustaf Axel, Trygger* och *Darin* hafva begärt få här antecknadt, att de icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.

Herr *Carlson* har anhållit om anteckning å utlåtandet därom, att han till följd af ledamotskap i särskildt utskott varit förhindrad att deltaga i ärendets behandling.
